

Етичні та морально-правові норми виховання студентів на заняттях спортивними єдиноборствами

Національний університет державної податкової служби України (м. Київ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. За роки навчання у вищих навчальних закладах заняття спортом виступають формою самовираження й самоствердження студента, визначаючи його спосіб життя, соціально значимі та загальнокультурні пріоритети. На передній план у спорті виступає прагнення до успіху, заохочується прагнення особистості до реалізації своїх можливостей. Результатами спільної навчальної та спортивної діяльності студентів є формування в них соціально значущих цінностей – соціальної активності, самостійності, упевненості у своїх силах [6; 8].

На сучасному етапі виховна роль спорту обумовлена потребою досягнення таких цілей:

– розвитку якостей особистості громадянина, що відповідають національним і державними інтересам;

– підготовці професійного спортсмена, здатного самовіддано в непростих змагальних умовах відстоювати честь своєї Батьківщини [3].

Спорт цілеспрямовано відтворює конфліктну взаємодію індивідів. Він ставить спортсменів, які змагаються між собою, у ситуацію, у якій вони жорстко протистоять один одному і в якій повинні діяти суворо в межах узаконених правил. Фактично він постійно перебуває в ситуації, коли його дії виявляються реально спрямованими або на підтримку принципу “чесного суперництва”, або на заперечення цього принципу.

Спорт практично завжди передусім морально, а вже потім і поряд із цим – фізично, психологічно, інтелектуально тощо, випробує спортсмена. Спортсмену потрібна значна морально-психологічна стійкість, високі моральні кондиції для того, щоб зберегти орієнтацію на закон і порядок як на вищі цінності. Фактично він постійно перебуває в ситуації, коли його дії виявляються реально направленими або на підтримку принципу “чесного суперництва” або на заперечення цього принципу [4].

Ураховуючи той факт, що спорт є специфічною сферою людської діяльності, яка передбачає наявність таких властивостей особистості, як агресивність, безкомпромісність, честолюбство, поведінка спортсмена на низькому рівні його правової культури відрізняється конфліктністю, мстивістю, нетерпимістю, що призводить до правопорушень і навіть злочинів [6]. Як відзначає Н. Н. Візитей [4], спорт у цілому – це ситуація, у якій або формуються характери досить високої моральної проби, або, навпаки, виробляються зразки вкрай низькосортного людського матеріалу.

Правові аспекти у сфері спорту є однією з маловивчених проблем. Нормування спортивної діяльності людей умовно можна поділити на:

– внутрішні – це норми спортивної майстерності, правила проведення спортивних змагань, кваліфікаційні норми у видах спорту (затверджуються на рівні міністерства, державного комітету, спортивної федерації);

– зовнішні – це норми адміністративного й кримінального права, які розповсюджуються на сферу спорту (Закон України “Про фізичну культуру і спорт”, що затверджується Верховною Радою – вищим законодавчим органом країни) [2].

Прояви негативних властивостей особистості можна значно знизити, якщо супроводжувати навчально-тренувальний процес заходами для формування правової культури тих, хто займається спортом у вищих навчальних закладах.

Завдання дослідження – визначити зміст *спортивно-етичних та правових норм* виховання студентів-спортсменів у процесі занять спортивними єдиноборствами в Національному університеті ДПС України.

Методи дослідження – аналіз літературних джерел, педагогічне спостереження, аналіз.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Морально-правове виховання особистості студента-спортсмена здійснюється впродовж усього періоду його навчання у ВНЗ.

Моральне виховання – це цілеспрямоване формування в процесі навчання моральної свідомості, розвитку моральних якостей та вироблення звичок моральної поведінки. Моральна поведінка – це поведінка, обумовлена моральними нормами й принципами, що регулюють відносини людей. Важливою умовою виховання моральної поведінки студентів є формування в них моральної свідомості, моральних понять і моральних почуттів [1].

Правове виховання – це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки юнаків та дівчат на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав та свобод інших людей, патріотизму, шанобливого ставлення до державних символів, гуманізму. Правова культура особистості невід’ємна від активної протидії особам, організаціям й установам, що порушують закони, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України, завдають збитків державі та її громадянам [7; 8].

Важливими складниками цього напрямку виховання є правова освіта та виховання, яка забезпечується викладанням правових дисциплін, пропагандою чинного законодавства викладачами університету, організацією зустрічей студентів і співробітників університету з працівниками правоохоронних органів, проведенням “круглих столів”, вечорів запитань та відповідей, виставок тематичної літератури.

У процесі регулярних занять спортивними єдиноборствами здійснюється різносторонній вплив на розвиток фізичних і психічних якостей студентів, а також на формування їхніх особистих якостей, уявлень та особливостей поведінки. Водночас прояви агресивності, які наявні в спорті, особливо в єдиноборствах, не повинні набувати антисуспільного характеру, а значною мірою обмежуватися за рахунок засвоєння етичних і морально-правових норм.

Провідна роль у формуванні морально-правової культури студентів, котрі займаються єдиноборствами, належить керівникам спортивних секцій – викладачам та тренерам, які є спеціалістами з відповідних видів спорту. Саме вони організовано та цілеспрямовано повинні здійснювати процес виховання, впливати на свідомість, почуття, волю своїх вихованців.

Викладачам, тренерам потрібно:

- чітко слідкувати за дотриманням правил загальної спортивної етики та етики конкретного виду спорту;
- систематично проводити роботу з профілактики травматизму на навчально-тренувальних заняттях і змаганнях;
- домагатися дисциплінованості студентів, точного виконання ними вказівок викладачів-тренерів;
- чітко контролювати студентів під час навчально-тренувальних занять, не допускаючи жодного випадку виконання вправ без дозволу викладача-тренера;
- негайно припиняти заняття при застосуванні заборонених або грубих прийомів. В усіх випадках подібних порушень на винних слід накладати покарання. При повторних порушеннях винних потрібно не допускати до занять;
- виховувати в студентів етичні й коректні відносини, взаємну повагу;
- під час проведення спортивних змагань постійно інформувати глядачів про хід зустрічі команд, про розвиток видів спорту. Підвищувати якість суддівства спортивних змагань, уживати дисциплінарні заходи до спортсменів, котрі провокують грубу поведінку, допускають приклади неспортивного поведіння, симуляцію травм та інші вчинки, що викликають негативну реакцію глядачів;
- проводити роботу щодо роз’яснення студентам правил поведінки у громадських місцях і при відвідуванні спортивних та інших видовищних заходів.

Аналіз літературних джерел дав нам підставу виділити головні напрями виховання спрямованого на формування морально-правової культури студентів-спортсменів, які займаються спортивними єдиноборствами:

- державно-патріотичне (формує патріотизм, вірність Батьківщині);
- моральне (формує почуття обов’язку, честь, совість, повагу, доброту);
- професійне (вольові, фізичні якості);
- соціально-патріотичне (виховує колективізм, повагу до спортсменів інших національностей);
- соціально-правове (виховує законслухняність);
- соціально-психологічне (формує позитивний морально-психологічний клімат у спортивному колективі) [3; 6].

Важливим засобом правового виховання на заняттях спортивними єдиноборствами в НУДПСУ є створення атмосфери вимогливості щодо сумлінного виконання студентами своїх функціональних обов'язків, додержання положень і правил внутрішнього розпорядку університету, наказів ректора, розпоряджень деканів.

Зміст морально-правового виховання в єдиноборствах являє собою систему виховного впливу на свідомість студентів, їхнє відчуття та волю для передачі значного обсягу знань щодо морально-правових норм, зміцнення позитивного ставлення до правових цінностей, формування впевненості в справедливості законів і формування законослухняної поведінки. Складовими частинами формування морально-правової культури студентів-спортсменів виступають: а) саморозвиток особистості; б) професійне самовизначення; в) гуманістичні орієнтації; г) правові знання; д) соціальний оптимізм [3; 6; 8].

Морально-етична підготовка як складова частина навчально-тренувального процесу в спортивних єдиноборствах за умови правильної організації може виступати не тільки потужним виховним фактором, й сприяти підвищенню масовості, слугувати надійним засобом профілактики травматизму, виступати ефективним засобом психологічної реабілітації [5].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Заняття зі спортивних єдиноборств у ВНЗ обов'язково повинні супроводжуватися відповідною правовою підготовкою. Заходи з морально-правового виховання студентів повинні здійснювати й спеціалісти з фізичного виховання (тренери, викладачі), й адміністрація ВНЗ із залученням досвідчених юристів.

Одним з основних завдань морально-правового виховання в спортивних єдиноборствах є потреба навчити тих, хто займається, контролювати свою психіку, дотримуватися певних морально-етичних принципів розділяти цінності свого соціального оточення. Морально-правове виховання єдиноборців повинне відповідати нормам гуманістичної моралі, розвивати повагу до товаришів, суперників незалежно від їхньої національності та віросповідання.

Крім того, боксери, борці й інші єдиноборці повинні чітко усвідомлювати про кримінальну відповідальність за можливі наслідки під час конфліктів. Слід також пам'ятати й те, що незнання закону не звільняє від відповідальності.

Список використаної літератури

1. Ахметов С. М. Социально-педагогические аспекты физического и нравственного воспитания личности студента / С. М. Ахметов // Физическая культура, спорт – наука и практика : науч.-метод. журн. – Краснодар, – 2008. – № 1 – С. 2–5.
2. Богословец О. Проблеми нормування і правового регулювання в сфері спорту / О. Богословець // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. – Л., 2000. – Т. 2. – С. 8–13.
3. Борьба вольная : примерная программа спортивной подготовки для ДЮСШ, СДЮШОР и УОР. – М. : Сов. спорт, 2008. – С. 194–197.
4. Визитей Н. Н. Социология спорта : курс лекций / Визитей Н. Н. – Киев : Олимпийская лит. – С. 184–187.
5. Порогер Г. Е. Морально-этическое воспитание в боевых искусствах / Г. Е. Порогер, Ли Цзянь Вень, Ли Чжон Ги // Физическая культура, спорт – наука и практика : науч.-метод. журн. – Краснодар, 2009. – № 3. – С. 34–36.
6. Рекша Ю. М. Методические основы формирования правовой культуры спортсменов в процессе профессиональной подготовки : дис.... канд. пед. наук / Ю. М. Рекша. – М., 2009. – 143 с.
7. Теория и методика физического воспитания / под ред. Т. Ю. Круцевич. – Киев : Олимпийская лит., 2003. – Т. 1. – С. 64–68.
8. Фицула М. М. Педагогика вищої школи : навч. посіб. / Фицула М. М. – К. : Академіка, 2005. – С. 431–438.

Анотація

Розглянуто особливості виховання в студентів етичних та морально-правових норм на заняттях спортивними єдиноборствами, зміст спортивно-етичних та правових норм виховання студентів-спортсменів у процесі занять спортивними єдиноборствами в Національному університеті ДПС України. Визначено умови для формування морально-правової культури студентів, які займаються спортивними єдиноборствами. Установлено складові частини формування морально-правової культури студентів-спортсменів. Проведено аналіз літературних джерел, який дозволив виділити головні напрями виховання, спрямованого на формування морально-правової культури студентів-спортсменів, що займаються спортивними єдиноборствами.

Ключові слова: спорт, виховання, студенти-спортсмени, морально-правова культура, спортивні єдиноборства.

Николай Колос, Владимир Яременко. Спортивно-этические и правовые нормы воспитания студентов на занятиях спортивными единоборствами. Рассмотрены особенности воспитания студентов этических и

морально-правовых норм на занятиях спортивными единоборствами, содержание спортивно-этических и правовых норм воспитания студентов-спортсменов в процессе занятий спортивными единоборствами в Национальном университете ГНС Украины. Определены условия для формирования нравственно-правовой культуры студентов, занимающихся спортивными единоборствами. Установлено составляющие формирования нравственно-правовой культуры студентов-спортсменов. Проведен анализ литературных источников, который позволил выделить главные направления воспитания направленного на формирование нравственно-правовой культуры студентов-спортсменов, занимающихся спортивными единоборствами.

Ключевые слова: спорт, воспитание, студенты-спортсмены, морально-правовая культура, спортивные единоборства.

Mykola Kolos, Volodymyr Yaremenko. Sports-Ethical and Legal Standards of Education of Students in Classes of Combat Sports. The features of educating students ethical, moral and legal norms in class combat sports, sports content, ethical and legal standards of education student-athletes in combat sports training at National University of STS of Ukraine. The conditions for the formation of moral and legal culture of students engaged in combat sports. Installed components of the formation of moral and legal culture of the student-athletes. The analysis of literature, which allowed to identify the main areas of education designed to shape moral and legal culture of the student-athletes involved in combat sports.

Key words: sports, education, student-athletes, moral and legal culture, sports contests.